

життя», «Екологічна карта Житомира» та «Сталий розвиток як усталений спосіб життя». Проводять дослідження в рамках Міжнародного конкурсу студентських робіт «Сталий розвиток - науковий дебют».

Головною задачею технологій забезпечення безпеки життєдіяльності є збереження життя. В загальну систему здоров'язберігаючих технологій інтегруються рекомендації й вимоги спеціалістів з охорони праці, державної служби надзвичайних ситуацій, цивільної оборони. Студенти дізнаються про санітарно-гігієнічні умови організації роботи та заходи безпеки під час їх проведення. При вивченні тем даного курсу особлива увага приділяється створенню комфортних умов праці (параметрів мікроклімату, освітленості тощо), що сприяють збереженню здоров'я. Зміст дисципліни «Основи охорони праці», в межах зазначеної технології, надає студентам можливість впроваджувати у практику такі схеми наукової організації праці, при яких забезпечується максимальна продуктивність праці, створюються умови для збереження здоров'я працівників, збільшення періоду їх трудової діяльності. Для формування здоров'язберігаючої компетентності важливим є і вивчення ергономіки, яка досліджує знаряддя праці, розробляє та дає рекомендації щодо їх конструювання, виготовлення та експлуатації з метою забезпечення необхідної зручності, збереження сили, працездатності та здоров'я працюючих.

Отже, життя і здоров'я молоді є однією з найвищих соціальних цінностей. Сучасна система вищої освіти повинна забезпечити якнайповнішу реалізацію цих цінностей і при цьому сприяти вихованню здорового покоління. Від цього значною мірою залежить стан продуктивних сил країни, її економічний, оборонний, інтелектуальний, духовний потенціал, ресурс розвитку суспільства. Вивчення дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці» дає можливість ефективного вирішення завдання формування здоров'язберігаючої компетентності студентів. Це відбувається завдяки впровадженню в навчально-виховний процес сучасних здоров'язберігаючих технологій.

Вовчук С. Г., начальник НМЦ ЦЗ та БЖД Рівненської області;

Яковець Н. М., завідувач обласного методичного кабінету НМЦ ЦЗ та БЖД Рівненської області

АЛГОРИТМ ЗДІЙСНЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИМИ ЦЕНТРАМИ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДІАГНОСТИЧНОЇ, МЕТОДИЧНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ВИКЛАДАЧІВ КАФЕДР ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Проблеми цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в сучасному світі набувають особливого значення. Їх актуальність у наш час визначається рядом причин, найактуальнішими з яких є:

- порушення екологічної рівноваги природного середовища внаслідок надмірного антропогенного навантаження на біосферу;
- зростання числа техногенних аварій і катастроф при взаємодії людини зі складними технічними системами;
- соціально-політична напруженість у суспільстві.

На сьогоднішній день рівень особистої та колективної безпеки – один з найважливіших показників благополуччя суспільства. Підвищувати цей рівень є вкрай складним завданням, оскільки навколишній світ змінюється з неймовірною швидкістю, приносячи нові загрози для життя та здоров'я людини. Тому однією з головних умов розвитку й навіть виживання людства стає якісне навчання у сфері безпеки.

У статті 41 Кодексу цивільного захисту України наголошується, що культура безпеки життєдіяльності населення – це сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки.

«Популяризація культури безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді організовується і здійснюється центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту (далі – ЦЗ), спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, громадськими організаціями».

З метою здійснення заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період постановою Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» в державі створено функціональні підсистеми у складі єдиної державної системи цивільного захисту, серед яких підсистема «Навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності)».

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2014 № 590-р відмінено міжгалузевий наказ МОН, МНС, Держгірпромнагляду України від 21.10.2010 № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України».

З відміною вказаного законодавчого документа сталися негативні зміни щодо вивчення дисциплін «Цивільний захист» та «Безпека життєдіяльності» (далі – БЖД), зокрема скасовано розділ у дипломних проектах «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях», до складу державних екзаменаційних комісій викладачі з ЦЗ не включаються, зменшено кількість годин викладання, об'єднано викладання цих дисциплін з іншими дисциплінами, а в окремих випадках навіть їх віднесено до переліку вибіркових дисциплін.

Пункт 20 Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 444, наголошує: «Підготовка студентів вищих навчальних за-

кладів до дій у надзвичайних ситуаціях здійснюється за програмами нормативних навчальних дисциплін «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист», які відповідно передбачають:

- формування у студентів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил;
- формування у студентів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, умінь із превентивного і аварійного планування та управління заходами цивільного захисту».

Для надання методичної допомоги з питань викладання дисциплін «БЖД» та «ЦЗ» при Управлінні з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення (далі – НС та ЦЗН) Рівненської облдержадміністрації та Управлінні освіти і науки Рівненської облдержадміністрації у 1999 році створено Обласну науково-методичну раду з ЦЗ, БЖД та основ медичних знань (наказ управління з питань НС та ЦЗН та управління освіти Рівненської обласної державної адміністрації (далі – ОДА) від 10.12.1999 № 109/337). Головою ради є завідувач кафедри загально-технічних дисциплін, технологій та цивільної безпеки Рівненського державного гуманітарного університету, секретар – завідувач обласного методичного кабінету Навчально-методичного центру ЦЗ та БЖД Рівненської області (далі – НМЦ).

Згідно з Положенням про Обласну науково-методичну раду до її складу входять науковці кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності Національного університету водного господарства та природокористування, кафедри загальнотехнічних дисциплін, технологій та цивільної безпеки Рівненського державного гуманітарного університету, ГУ ДСНС України у Рівненській області, управління з питань НС та ЦЗН ОДА, управління освіти і науки ОДА, НМЦ ЦЗ та БЖД Рівненської області й викладачі з безпеки життєдіяльності ВНЗ області.

Науково-методична рада працює згідно з Планом роботи, який розробляється на початку кожного року та затверджується управлінням з питань НС та ЦЗН ОДА, управлінням освіти Рівненської ОДА, ГУ ДСНС України у Рівненській області.

Саме завдяки діяльності науково-методичної ради і здійснюється алгоритм надання консультативно-діагностичної, методичної та інформаційної підтримки викладачів вищих навчальних закладів області.

Члени науково-методичної ради працюють у напрямі сприяння поліпшенню навчальної, методичної та науково-дослідної роботи, яка виконується кафедрами (циклами) та окремими викладачами програм з підготовки студентів вищих навчальних закладів із дисциплін «БЖД» та «ЦЗ».

Постійно в полі зору – здійснення перспективного планування та проходження курсів підвищення кваліфікації викладачів з безпеки життєдіяльності, і хоча відмінено спільний наказ МНС України і МОН України від

01.09.2003 № 314/586 «Про затвердження положення про підвищення кваліфікації викладачів навчальної дисципліни «БЖД», де чітко зазначалось, що «викладачі, які не мають свідоцтва про підвищення кваліфікації з навчальної дисципліни «БЖД», не допускаються до викладання навчальної дисципліни «БЖД», однак Додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 23.10.2013 № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту», наголошує, що науково-педагогічні працівники, які викладають навчальні дисципліни з цивільного захисту і безпеки життєдіяльності, проходять підвищення кваліфікації 1 раз на 5 років.

Інформування щодо підвищення кваліфікації здійснюється через розсилку листів-звернень до керівників ВНЗ з одночасним повідомленням графіків проведення підвищення кваліфікації.

Питання аналізу кадрового забезпечення викладачами дисциплін «БЖД» вищих навчальних закладів щодо наявності сертифікату, а про проходження перепідготовки на базі Інституту державного управління у сфері цивільного захисту неодноразово виносилось на розгляд засідання Обласної ради з питань безпечної життєдіяльності населення при облдержадміністрації.

Проведення консультацій для викладачів дисциплін «БЖД» та «ЦЗ» проводиться за зверненням до обласного методичного кабінету НМЦ та в ході проведення розширених засідань Обласної науково-методичної ради із залученням викладачів БЖД та ЦЗ відповідно до тематики засідань.

Також проводяться засідання на базі служб ЦЗ області. Проведено розширені засідання за участю викладачів з БЖД ВНЗ області спільно з ГУ ДСНС України у Рівненській області з теми «Правила поведінки з вибухонебезпечними предметами»; Комунальним закладом «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» з теми «Сучасні аспекти надання домедичної допомоги при нещасних випадках та у надзвичайних ситуаціях», Рівненською обласною комунальною аварійно-рятувальною службою на водних об'єктах з теми «Надання домедичної допомоги потопаючому».

В ході засідань відбувався перегляд та обговорення практичних занять, новітніх методик викладання та розповсюдження матеріалів Всеукраїнських конференцій «Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика».

За роки діяльності Обласної науково-методичної ради комісія з членів ради відвідала майже усі ВНЗ області. Щорічно планується проведення перевірок виконання навчальних програм з дисциплін «БЖД» та «ЦЗ» у ВНЗ області, під час яких надається методична допомога з питань: нормативно-правового забезпечення ЦЗ; виникнення НС на території України та області шляхом видання та розповсюдження Інформаційного бюлетеня «НС на території України та області», листівок, плакатів, пам'яток, куточків щодо дій населення у НС, іншої друкованої продукції, яка використовується як для оформлення спеціалізованих аудиторій, кабінетів, кафедр, так і викладачами в ході проведення занять.

З метою удосконалення і підвищення якості викладання навчальних дисциплін «БЖД» та «ЦЗ» під час проведення перевірок стану реалізації державної політики у сфері цивільного захисту та організації роботи з питань техногенної й пожежної безпеки у містах та районах області, організацію та проведення яких здійснює ГУ ДСНС України у Рівненській області із залученням фахівців управління з питань НС та ЦЗН облдержадміністрації й НМЦ ЦЗ та БЖД Рівненської області, звертається увага на методичне забезпечення нормативних дисциплін:

- наявність нормативно-правових актів з питань безпеки життєдіяльності та ЦЗ;
- забезпечення літературою, підручниками та посібниками з БЖД та ЦЗ;
- наявність наочності, плакатів, схем, діаграм;
- використання сучасних досягнень у галузі безпеки життєдіяльності, зокрема матеріалів Всеукраїнських конференцій «Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика»;
- використання сучасних комп'ютерних технологій в навчальному процесі;
- створення кафедр, кабінетів та спеціалізованих аудиторій з БЖД та ЦЗ.

Викладачі кафедр та фахівці сфери ДСНС області постійно співпрацюють з питань рецензування підручників та посібників з безпеки життєдіяльності та цивільного захисту.

З метою практичної демонстрації студентам можливостей пожежно-рятувальної, медичної та аварійної техніки, ознайомлення з обладнанням та спорядженням, що знаходиться на озброєнні екстрених служб, навчання і популяризації професії рятувальника в області, проводяться акції на базі вищих навчальних закладів із залученням фахівців та техніки екстрених служб. Саме таке спілкування теоретиків-науковців та фахівців-практиків є запорукою для отримання студентами практичних знань та навичок.

Діяльність Обласної науково-методичної ради постійно пропагується у засобах масової інформації, зокрема у журналах: «Пожежна та техногенна безпека», «Безпека життєдіяльності»; газетах: «Вектор безпеки», «Вісті Рівненщини», «Рівне ракурс» та під час тематичних телепередач.

У вищих навчальних закладах, з метою відпрацювання дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій, з учасниками навчально-виховного процесу проводяться об'єктові тренування з питань цивільного захисту із залученням служб цивільного захисту, фахівців ГУ ДСНС України у Рівненській області, управління з питань НС та ЦЗН облдержадміністрації й НМЦ ЦЗ та БЖД Рівненської області.

Головна мета вивчення дисциплін «БЖД» та «ЦЗ» – навчання студентів та їх підготовка до самостійного практичного виконання заходів цивільного захисту на підприємствах всіх форм власності щодо забезпечення надійного захисту співробітників під час режимів функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту.